

TÜRK - FRANSIZ İTİLAFNAMESİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Fransa Cumhuriyeti Hükümeti,

İki memleket arasında bir itilaf akti arzusunda buldukları cihetle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti:

Hariciye Vekili ve mebus Yusuf Kemal Beyefendi hazretlerini ve Fransa Cumhuriyeti Hükümeti:

Nuzarı sabıkadan Müsyü Hanri Franklen Buyyon Hazretlerini murahhas tayin etmişlerdir.

Müşarileyhima usulünee muvafık olduğu görülen selahiyetnamelerini badetteati hususati atıyeyi kararlaştırmışlardır:

Madde - 1

Tarafeyni akideyn işbu itilafnamenin İmzasından itibaren aralarında hali harbin nihayet bulacağını beyan ederler. Ordular, memurini mülkiye ve ahali keyfiyetten derhal haberdar edilecektir.

Madde - 2

İşbu itilafnamenin İmzasını müteakip tarafeyn üserayi harbiyesile mevkuf veya mahpus bulunan Türk veya Fransız bilumum eşhas serbest bırakılacak ve kendilerini tevkif eden taraf masrafile bu hususta irae edilecek en yakın şehre sevk olunacaklardır. İşbu Madde hükmü, tevkif, hapis veya esaretin tarih ve mahalli her ne olursa olsun, tarafeynin bilumum mevkufin ve mahpusinine şamildir.

Madde - 3

İşbu itilafnamenin imzasından itibaren azami iki ay müddet zarfında Fransız kıtaati sekizinci maddede mezkür hattın cenubuna ve Türk kıtaati hattı mezkürün Şimaline çekileceklerdir.

Madde - 4

Üçüncü maddede mezkür müddet zarfında vuku gelecek tahliye ve işgal; tarafeynin askeri kumandanları tarafından tayin edilecek bir muhtelit komisyon marifetile tespit olunacak suver ve eşkale tevfinkan icra edilecektir.

Madde - 5

Tarafeyni akideyn tahliye edilen arazide, arazii mezkürenin işgalini müteakip, tam bir affın umumi ilan edeceklerdir.

Madde - 6

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Misakı Millide alenen tanınan ekaliyetler hukukunun bu hususta Düveli Mütelife ile bunların hasımları ve bazı müttefikleri arasında münakit mukavelattaki aynı esasa müsteniden kendi tarafından teyit olunacağını beyan eyler.

Madde - 7

İskenderun mıntıkası için bir usulü idari mahsusa tesis olunacaktır. Mıntikai mezkürenin Türk ırkından olan seknesi harslarının inkişafı için her türlü teshilattan müstefit olacaklardır. Türk lisanı orada mahiyeti resmiyeyi haiz olacaktır.

Madde - 8

Üçüncü maddede zikredilen hat berveçhi ati tesbit ve tasrih edilmiştir:

Hattı hudut İskenderun körfezi üzerinde Payas mevkiinin heman cenubunda olmak üzere intihap olunacak bir noktadan başlayacak ve kariben Meydanı Ekzebe doğru gidecektir. (Şimendifer istasyon ve bu mevki Suriyede kalacaktır.) Oradan hattı mezkür Marsuva mevkiini Suriyeye ve Karnaba mevki ile Kilis şehrini Türkiyeye bırakmak üzere cenubu şarkiye doğru meyledecektir. Oradan Çobanbey istasyonunda demir yoluna mülaki olacaktır. Badehu Bağdat demiryolunu takip edecek ve demir yolunun Platformu Nusaybine kadar Türk arazisi üzerinde kalacaktır. Oradan Nusaybin ile Cezirei İbni Ömer arasındaki eski yolu takip ederek Cezirei İbni Ömerde Dicleye vasil olacaktır. Nusaybin ve Cezirei İbni Ömer Mevkileriyle yol Türkiyeye kalacaktır. Bu yoldan istifade hususunda her iki memleket aynı hukuka malik olacaklardır. Çobanbey ile Nusaybin arasındaki demiryolunun istasyon ve mevkiileri demir yolu platformunun aksamından addedilerek Türkiyeye kalacaktır.

İşbu itilafnamenin imzasından itibaren bir ay zarfında hattı mezkürü tesbit etmek üzere tarafeyn murahhaslarından mürekkep bir komisyon teşkil olunacaktır. Bu komisyon aynı müddet zarfında mübaşeret edeceklerdir.

Madde - 9

Sülalei Osmaniyenin müessisi Sultan Osmanın Büyük pederi Süleyman şahın Caber kalesinde kain ve Türk Mezarı namile maruf merkadi meştemelatile beraber Türkiyenin mali olarak kalacak ve Türkiye orada muhafızlar ikame ve Türk Bayrağı keşide edebilecektir.

Madde - 10

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Pozantı ile Nusaybin arasındaki Bağdat demiryolu parçası imtiyazının ve Adana vilayetinde inşa edilmiş bulunan şubelerin imtiyazile beraber imtiyazlara merbut ve bilhassa işletmeye ve nakliyat ticaretine müteallik kaffei hukuk, müsaadat ve menafii ile birlikte Fransız hükümetinin irae edeceği bir Fransız grubuna devredilmesini kabul eder. Türkiye, Meydanı Ekbezden Çoban Beye kadar Suriye arazisinden şimendiferlerle nakliyatı askeriyesini icra etmek hakkını haiz olacaktır. Suriye dahi Çobanbeyden Nusaybine kadar Türk arazisi üzerinde Şimendiferle nakliyatı askeriyelerini icra etmek hakkını haiz olacaktır.

İşbu parça ve Şubat üzerinde esas itibarile hiç bir tarifei mütefavite vazolunamaz. Ledelicap işbu kaide hilafında hareket edilebilmesi hususunu iki hükmet müttefikan tetkik etmek hakkını muhafaza ederler.

İtilafın ademi imkanı halinde tarafeynden her biri tekrar serbestii hareketi ihraz edecektir.

Madde - 11

İşbu itilafnamenin tasdikinden sonra Türkiye ile Suriye arasında bir gümrük mukavelenamesi aktiçin muhtelit bir komisyon teşkil olunacaktır. Mezkür mukavelenin şeriat ve müddeti devamı işbu komisyon tarafından tayin olunacaktır. Salifüzikir mukavelenin aktine kadar tarafeyn serbesti hareketlerini muhafaza edeceklerdir.

Madde - 12

Kuveik suyu Halep şehri ile şimalde Türk kalan mıntaka arasında her iki tarafın hakkaniyet perverane bir surette tatmin edecek veçhile tevzi olunacaktır. Halep şehri muntakanın ihtiyacına medar olmak üzere kendi masrafile Türk toprağında Fıratın dahi su alabilecektir.

Madde - 13

Mukim veya nim göçebe ahaliden sekizinci maddede tespit edilen hattın öte veya beri tarafında kain mer'alarda hakkı intifaa veya emlak ve araziye malik bulunanlar kemafissabık haklarını istimalde devam edeceklerdir. Bunlar işletme ihtiyaçları için serbestçe ve hiç bir gümrük veya mer'a resmi ve ne de sair hiç bir resim vermeksizin hattı mezkürün bir tarafından diğer tarafına yavruları ile beraber hayvanlarını alat ve edevatlarını, tohumlarını ve mahsulatı ziraiyelerini nakledebileceklerdir. Bunlara müteallik teklif ve rüsumu ikamet etlikleri memlekette eda etmeğe mecbur oldukları mukarrerdir.

20 teşrinievvel 1337 (1921) tarihinde Ankarada iki nüsha olmak üzere tanzim kılınmıştır.

(İmzalar)

Ankara, 20 Teşrinievvel 1337/1921

Fransa Hükümeti Cumhuriyesi Murahhası Müsyü Franklen Buyyon Cenaplarına Asaletmeap,

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetile Fransa Cumhuriyeti Hükümeti beyninde kat'i ve devamlı bir sulhu hayyizi file isal etmek üzere aktedilen itilafname Fransa Cumhuriyeti Hükümeti Türkiyenin istiklal ve hakimiyetine müteallik kaffei mesaili bir itilafın samimane ruhile halletmeğe cehdetmesi itibarile iki millet arasında mazide mevcut bulunmuş olan sıkı münasebatı yeniden tesis ve teşyit neticesini hasıl edeceğine ümit etmekle kesbi mübahat ederim.

Diğer taraftan Büyük Millet Meclisi Hükümeti iki millet arasında menafii maddiyenin inkişafını da tergibe hahişker olduğu cihetle:

Harşit vadisinde bulunan demir, krom ve gümüş madenleri imtiyazını doksan dokuz sene müddetle yüzde elliye kadar Türk sermayesi ile Türk kanunlarına tevfikkan teşekkül etmiş bir şirket tarafından işbu itilafnamenin imzasından itibaren beş sene zarfında itmama mecbur olacak olan Fransız grubuna vermeğe taraftar olduğunu beyan hususunda bana salahiyet vermektedir.

Bundan başka Türk Hükümeti Fransız grupları tarafından maadin, turuku hadidiye; limanlar ve ve enhara müteallik sair imtiyaz taleplerini; işbu talepler Türkiye ve Fransanın menafii müteakabilesine muvafık olmak şartile en Büyük bir hayır hali ile tetkik etmeğe amadedir.

Diğer taraftan Türkiye hiref ve sanayi mekatibi ihzariyesinde mütehassıs Fransız muallimlerinin iştiraki mesaisinden istifade etmeği arzu eder. Bu hususta ihtiyacının derecesini Fransa hükümetine atiyen bildirecektir.

Elhasıl Türkiye itilafnamesinin aktinden itibaren Fransa Hükümetinin Fransız sermayedarlarının Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetile münasebatı iktisadiye ve maliyeye girişmelerine müsaade edeceğine ümid eder.

İhtiramatı faikanın kabulünü rica ederim Efendim.

Yusuf Kemal

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetile Fransız Hükümeti Cumhuriyesi arasında bugün takarrür eden itilafnamenin imzasına şuru edileceği sırada Türk murahhası Yusuf Kemal bey mülahazatı atıyeyi sert eylemiş ve Fransa murahhası Müsyü Franklen Buyyon mülahazatı mezküreyi kayt ve zabteylemiştir.

Türk murahhası, Suriyenin Düyunu Osmaniyeye iştirakine ve devletin, hazinesi hassanın ve evkafın emval ve emlakine müteallik mesail ile Suriyenin vaziyeti hukukiyesinin tebeddülünden mütevellit diğer bilcümle nokatın, sulh muahedei umumiyesinin esnayı aktinde vukubulması icap eden keyfiyeti hal ve tesviyeleri hususunda kuyudu sarıhai ihtiraziye serdini lazımeden addeder.

İskenderun ve Antakye mıntıkları için Yusuf Kemal Bey orada mütemekkin ahaliye Türk Bayrağını ihtiva eden hususi bir bayrak intihap etmek salahiyetini vermek lazım geldiğini beyan eder. Menatık mezküre ahalisine böyle bir salahiyet tanınmasındaki faideyi teslim eden Fransız murahhası, bu hususta hükümeti nezdinde teşebbüsüne lazımede bulunacağını vadeder.

Tarafeyni akıdeyce bahşolunacak affın umumii tamme müteallik olan beşinci Maddeye gelince, Fransız murahhası İskenderun ve Antakye mıntıkları ahalisinin bu affın umumiden istifadelerini temin için icap tedabirin ittihazı hususunu hükümetine tavsiye edeceğine Beyan eyler.

Onuncu madde hakkında Türk murahhası hususatı atıyeyi serdeyler.

Evvela: Bağdat şimendifer hattı imtiyazı mukaveleleri mucibince kilometre başına verilmekte olan teminat şimdiye kadar bütün hattın mecmuu varidatı esası üzerine tespit kılınmakta idi. Hattın Pozantı ile Nusaybin arasındaki Türk kısmının kilometre teminatı mazide olduğu gibi tek mil Bağdat hattının mecmuu varidatı esası üzerine tespiti elzemdir. Fransız murahhası, bu talebin muhik olduğuna hükümetinin nazarı dikkatini celbetmeği taahhüt eyler.

Saniyen: her iki tarafın murahhasları, şimendiferle Suriye arazisi dahilinde icra edilecek Türk askeri nakliyatına müteallik tarife ile Türkiye arazisi dahilinde Şimendiferle icra edilecek Suriye nakliyatına müteallik tarifenin bilahara vukubulacak bir tetkika muallak olması hususunda müttefikdirler.

Murahhasayni müşarileyhim memleketinden birinin Türk-Fransız itilafnamesinin onuncu maddesinin ikinci fıkrasında muharrer salahiyeti istimal ihtiyacında bulundukça diğer bir müddeti kafiye evvelden haberdar etmesi lazım geleceğini dahi teslim ederler.

Türk murahhası atideki talebi serdetmiş ve Fransız murahhası bunu hükümeti nezdinde müdafaa etmeği kabul etmiştir. İskenderun limanında Türk tabaası emvali ve Türk bayrağı taşıyan sefaının limandan istifade hususunda serbestii tamme malik olmaları lazım gelir bunların bu hususta ve diğer bilumum nokatta memleket ahali ile memlekete ait sefaın ve emval ile müsavatı tamme dahilinde mazharı muamele olmaları müttazidir.

Bu limanda Türkiyeden vaki olacak ihracat ve Türkiyeye vukubulacak ithalatın doğrudan doğruya transitine tahsis olunmak üzere Türkiyeye kira ile bir saha verilecektir. Bu sahanın İskenderunu Türkiye arazisine rapteden şimendiferle iltisakı, tertibi ve kirası ve tanı istimali hususlarında Türkiyeye her türlü teshilat irae olunacaktır. Türkiyeden vaki olacak ihracat ve Türkiyeye yapılacak ithalatın transiti hususunda Türk tabaasile, Türk emval vesefaininden, memleket ahali ile memlekete ait sefaın ve emvalden dahi alınmakta olan tonilato, rıhtım, kilağuzluk, fener ve karantine rüsümünden maada hiç bir resim ve vergi alınmayacaktır.

Ankarada 20 Teşrinievvel 1337 tarihinde iki nüsha olarak tanzim kılınmıştır.

(İmzalar)

Ankara, 20 teşrinievvel 1337/1921 Türkiye Büyük Millet Meclisi Hariciye Vekili ve Murahhası Yusuf Kemal Beyefendi Hazretlerine

Bugünkü hükümetlerimiz arasında imza edilen itilafnamenin yedinci Maddesini mütemmim olarak İskenderun mıntakasında tatbik edilecek usulü idarei mahsusa hakkında Türk eksetiyetini ihtiva eden menatığın umumiyetle Türk ırkından olan memurlar tarafından idare edileceği hususunu tasrih etmeği faideli addediyorum. Türk harsının inkişafın hususunda bilcümle sühuletlerden istifade edecek mektepler tesis edilecektir.

Bu usul aynı veçhile Antakye mıntikasile eski Adana vilayetinin sekizinci Madde gösterilen hat cenubunda kaymuş olan aksamına da tatbik edilecektir.

İhtiramatı faikamın kabulünü rica ederim.

(İmza)

Ankara 20 Teşrinievvel 1337/1921 Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Hariciye Vekili ve murahhası Yusuf Kemal Beyfendi Hazretlerine

İki hükümet arasında bugün İmza edilen itilafnameyi mütemmim olarak itilafnamei mezkûrun onuncu maddesinde zikrolunan devir muamelesinin kabulü keyfiyeti atideki iki şarta mulalak olduğunu beyan etmekle kesbi fahreylerim.

Evvela Türk hükümetinin hukuku idame edilecektir. Saniyen Hükümeti mezkûre eski şirketin devir muamelisinden mütevellit kaffi metalibine karşı temin olunacaktır.

İhtiramatı faikanın kabulünü rica ederim.

(İmza)

Ankara 20 Teşrinievvel 1337/1921 Fransa Cumhuriyeti Hükümeti murahhası Müsyü Hanri Franklen Buyyon Cenaplanna

Hükümetimin Türk Jandarma mekteplerinde mütehasıs Fransız muallimlerinin iştiraki mesaisinden istifade etmek arzusunda bulunduğunu zatı alilerine iş'ar ile kesbi fahreylerim.

Fransa Cumhuriyeti hükümetinin bu arzuyu nazari itibare alacağını ümit ederim. ihtiyacımız olacak Fransa muallimlerinin miktarını zatı asilanelerine bilahara bildirmekle bahtiyar olacağını beyan ederim.

(İmza)

Ankara, 20 Teşrinievvel 1337/1921

Fransa Cumhuriyeti Hükümeti Murahhası Müsyü Hanri Franklen Buyyon Cenaplarına

İki Hükümet arasında bugün imza edilen itilafnameyi mütemmim olarak, Fransız müessesatı tedrisiye ve sıhhiyesile müessesatı hayriyesinin hiç bir bahane ile ve hiç bir halde Türkiyenin menafiine ve Türk kanunlarına mugayir bir güna propagandaya veya bir file girişmeyecekleri mukarrer olmak şartile Türkiyede mevcut olmakta devam edeceklerini hattı asilanelerine beyan etmekle Kesbi fahreylerim.

İhtiramatı faikanın kabulünü rica ederim Efendim.

(İmza)

Bugün imza edilen itilafnamenin her iki hükümet tarafından azami onbeş günlük bir müddet zarfında icrai icap eden emri tasvibinden sonra iktisabı mer'iyet edeceği Yusuf Kemal bey ile Müsyü Franklen Buyyon arasında tekarrür etmiştir. Yusuf Kemal Bey Fransa hükümetinin tasvibi kendi Hükümetinin derhal tasvibini istilzam edeceğini Hariciye Vekili sıfatile beyan eder.

20 teşrinievvel 1337/1921 tarihinde Ankarada tanzim olunmuştur.

(İmzalar)

Ankara, 20 teşrinievvel 1337/1921 Fransa Cumhuriyeti Hükümeti Murahhası Müsyü Hanri Franklen Buyyon Cenaplarına

İki hükümet arasında bu gün İmza edilen itilafnamenin on ikinci Maddesine müteferri olarak Kuveik suyunun sureti taksiminin sekizinci maddede tayin edilen hududun şimalinde kalmış olan Türklerle meskün menatik ahalisi mümessilleri ile Halep şehri sekenesi memessilleri tarafından tayin edilebileceğini zatı alilerine beyan ile kesbi şeref eylerim.

İhtiramatı faikanın kabulünü rica ederim Efendim.

(İmza)

Ankara 20 teşrinievvel 1337/1921 Hariciye Vekili Yusuf Kemal Beyfendi Hazretlerine

Ahkamını birlikte tekarrür ettirdiğimiz itilafnameye merhuten gönderilen mektubun aldığı derhal zatı alilerine iş'ar etmek arzusundayım. Fransa Cumhuriyeti Hükümetile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti beyinde kat'i ve devamlı bir sulhu hayyizi file isal etmek üzere aktedilen itilafname Fransa Cumhuriyeti Hükümeti Türkiyenin istiklal ve hakimiyetine müteallik kaffei mesaili bir itilafı samimane ruhile halletmeğe cehdetmesi itibarile iki millet arasında mazide mevcut bulunmuş olan sıkı münasebatı yeniden tesis ve teşyit neticesini hasıl edeceğini bende zatı alileri gibi ümit etmekle kesbi mübahat ederim.

Zatı alilerine hissiyatı müveddetkarane ve hürmeti mahsusamın teminin teccide bunu vesile ittihaz eylerim Efendim.

(İmza)

Ankara 20 teşrinievvel 1337/1921 Hariciye Vekili Yusuf Kemal Beyefendi Hazretlerine

Türkiyedeki Fransız mektep ve müessesatının ibkası, Jandarma mekteplerinde muallim olarak Fransız zabitanı intihabı ve Kuveyk suyunun taksimi mesailine müteallik 20 teşrinievvel 1921 tarihli mektuplarınızı aldığımı Zatı alilerine bildirmekle mes'udum.

Teşekkürat ve ihtiramatı faikanın kabulünü rica ederim.

(İmza)

Ankara, 20 teşrinievvel 1337/1921 Hariciye Vekili Yusuf Kemal Beyefendi Hazretlerine

Londrada 1921 senesi mart ayında icra edilen müzekerat esnasında murahhaslarımız, Fransa Cumhuriyeti Murahhaslarına: bir Fransız gurubunun pek etraflı tetkikatı iptidaiye icra etmiş olduğu Ergani madenleri imtiyazını vadetmiş oldukları Zatı alilerine bildirmekle kesbi şeref eylemişim Zatı alileri hu imtiyazın daha evvel bir Türk gurubuna ita edilmiş olduğunu beyan buyurdunuz. Bunun üzerine Zatı alinizden Fransız alakadaranızın dahi adil bir nispet için mezkür gurup nezdinde bütün gayretinizi sarf eylemenizi rica eylemiş idim.

Aynı zamanda-Vandövr dö Leseps - namındaki hir Fransız şirketinin-Kilikyada bir pamuk arazisi imtiyazı aldığını ve bu şirkete imtiyazı almış bulunduğu arazinin tevdiinde en büyük müşkilatın ita edilmiş olduğunu Zatı alilerine arz eylemiş idim. Zatı alileri bu işin tesrii tetkiki için mümkün olduğu kadar sarfın mesai eylemeği temin buyurdunuz.

Bu husustaki beyanatınızı senet ittihaz ederek ihtiramatı faikanın kabulünürica ederim Efendim.

(İmza)

Ankara, 20 teşrinievvel 1337/1921 Fransa Cumhuriyeti Hükümeti murahhası Müsyü Hanri Franklen Buyyon Cenaplarına

Bir Fransız gurubunun Ergani madenine ve kablelharp Adana vilayetinde ita edilmiş olduğu söylenen bir imtiyazı ziraiye dair talebi hakkında irsal buyrulan 20 teşrinievvel 1921 tarihli mektuba cevaben bu iki mes'eleyi bila tehhür tetkik ettireceğimi beyan ile kesbi şeref eylerim.

İhtiramatı faikanın kabulünü rica ederim Efendim.

(İmza)